

Péntek Imre

Lírai küzdelem az elveszett gyerekkorért

Mohai V. Lajos: A nyár szürete

Mohai V. Lajos a *Rózsa utca, retrospektív* után egy hasonló konstrukciójú kötettel jelentkezett a Prae Kiadónál, *A Nyár szürete* címmel. Szokatlan, de nem ismeretlen megoldás: ihletőül Ingeborg Bachmann osztrák költőnő *A kimért idő* verskötetetének sorait használta. Legalábbis kötetének első részében. Az utószó írója, Rugási Gyula is reagál erre a jelenségre: szerinte az Actor egy halott város utcáit rója, „amely még holtában is stilizált, legnagyobb erővel talán Ingeborg Bachmann egyszemélyes Rómája idézhető föl benne”. Hát igen, a kötet nyitánya erre az analógiára épül, 13 idézet és egy utóhang indítja a verseket.

De mielőtt a Bachmann ihlette részt vizsgálnánk, az *Aranypénzek* vers vezet be az első ciklust. A sors váratlan ajándéka tűnik elő a sorokból, amikor a jó és szép élménye ragad meg bennünket. Igen, a „szívünk áthévül”, ahogy Mohai írja, nem maradunk közömbösek, megifjodunk a váratlan kedvező fordulattól: „madárszóra, friss esőktől ébredünk”.

Ez a bevezető indít a kalandos útra, a cikluscím szerint: Állócsillag parázslík talpunk alatt. Érdekes az, hogy a költő egy közösséget feltételez, egy kollektív tudat nevében ír, reagál. Olykor egy elhalványuló szerelem emlékfoslányai tűnnek elő, de az Actor – Rugásit idézve – csak szinte tárgyias díszletül használja ezeket az itt maradt érzelmkliséket, maga az elmúlás ösvényeit járja, Budapest és Róma útjain és hangulataiban bolyongva.

A kötet címe nem különösebben fog meg: a nyárnak nincs szürete, az ősznek igen. Az évszak említése valami maradandó nyomra utal, s ezt követi, értelmezi, forgatja a „nyomozó”, a lírai én.

Az első vers, *A tegnapi hóhérok* akár aktuális üzenetet is hordozhatna, de nem így van. Valami nosztalgikus elem tűnik elő – a gyerekkor, a szenes lovak, a honvág, amibe még ez a paradox érzés is belekerül: az új élet kezdete, a felejtés, az iram a múlttól, amikor már a szörnyűségekre is megbocsátással gondolunk. Ám a kutatás folyik tovább – amit a kérdőjel is mutat a verscímbe – „Van-e halálmadárdal?” Ám a halál költészetét elutasítja a szerző, „A kuvikból van elég” – írja tárgyilagosan. Felerősödik a Róma-ézés: A szökőkút közepébe diszkosz hull – írja a következő vers. Az antikvitás jelzései az Örök Várost is megterhelik, de még érdekesebb a sor: „Róma dombjain elhull a szerelem.”

Mohai versét – olykor – azért nehéz követni, mert az asszociációs körök bonyolultan áthatják egymást, ahogy itt is: „az ijedt víz elcsobog a felejtés jelére”. „A vesztőhelyek most üresek” – szól a következő szentencia, s az apokalipszis sípoló hangja tölti be a teret. A féltékenység szoros pántja – a múló szerelemre utal. Az egykori máglyák helye üresen áll, de nyomukat nem lehet kitörölni a történelemből. Róma mint szakrális hely: „Angyalok alatt roskadozik a város”, és a szerelem „rózsák zivatarában” mutatkozik meg. A múltékonyság jele: a felfokozott érzelmet a Föld viszi/tovább. S ez örökség, a maradvány. A halál lép elő a rejtett zugokból, mely a törekeny létre vár, bárhol elér, bármerre veti a kereső az útját.

S az általános pusztulásban: „elég a szerelem”. Ettől kezdve a halál lesz a fő motívum: a távozás sokértelmű – a helyről, a létből? –, a szerelem is kifordul magából. A baljós körök befutják az egyné sziuációját: s a kísérő társ keze elmerül Róma kútjának vizében, ám ez a víz lefojtja a látást, és semmi sem akadályozza a halál diadalát.

Erről a mélypontról kell indulni tovább: a szerelemnek vége, minden elsötétül ebben az alámerülésben. A vigasz: „Csak szerelmünk és másikunk emel”, de a szakítás már végérvényes: „rózsaszírommal búcsúzott kezed!” Az alámerülés etapjai: „Árnyékgyümölcs hull a falakról” és „Hótakaró mindenütt”. Az árnyékgyümölcsök hullása mindent eltakar, s ami az Actor keserű tanulsága: „mindig vaktában kellett lépnem”. A távolodás időszaka ez: „rajtam a sor, hogy elengedjelek téged.”Túl kell emelkedni a búcsú fájdalomán. Az áldozatot hozó a Hold tenyerébe helyezi ajándékát. Nincs más vigasz: „A rád kiosztott földrészen lehet // börtölni és várakozni az angyallal.”

Az utószó a tanulságokat igyekszik megfogalmazni, „Az ázott kert végső üzenetét”. „A nyár szerelme betemetődött”, az évszak bukolikus képei sem vigasztalnak, nem maradt más, mint „egy rancos kéz megsárgult öröksége”. Halál parádézik, bukott angyalsereg tévelyeg a kiszáradt parton, „A szív burkán megfejthetetlen hieroglif”, és a rejtélyes kutatás véget ér; annak ellenére, hogy semmi sem oldódott meg, „állócsillag parázslík talpunk alatt”.

A következő ciklus hősei az angyalok, akik kertekben, városszéleken, a „föld örök porában” kószálnak, és mostoha sorsukat siratják. A menny színarany bőségéből kitagadták őket, ők a jel a végső ponton: egy kidöntött kőkereszt imáira vigyáznak.

Az újabb ciklus – bár néhány motívuma visszatér – a gyermekkorig nyúlik vissza. Ahogy írja: „a kutyák ugatása földidézi a kifogyhatatlan gyermekkort”. A múltékonyság ellen védekezik a szerző, de az egykori díszletek, a rozsdás kacathalom, a ledöntött keresztel, a burjázó gyom már csak foszlányok, ezek már csak az angyali képzeletben léteznek, a Rózsa utca környékén, s ez az újabb keresés mintha eredményesebb lenne... Bár felteszi a kérdést: „A gyermekkor helye hova lett?” Az angyalok őrzik ezt a széthulló világot, amelynek vadregényes rétje befutja a felvillanó, ismerős környéket. Itt rejtőzik a második világháborús bombatölcsér, elhalt katonák tetemével a föld alatt. A gyerekkor – a „legszebb évek beszéde” – is be volt árnyékolva ezzel a sebhellyel, s irgalom csak az „angyalok szavaiba költözött”.

S elérkezünk a címadó vershez – a „nyár szüretéhez”. A pincetorkok már csak az angyalszárny-lebegésben őrződnek meg, a szenes lovak emlékét, akik akkor vonultak a vágóhidakra, „ballada kísérté” – olvashatjuk, s ez lobbantotta fel a gyász fényeit. S ebben a kegyetlen helyzetben „a gyermekkor / égésnyoma könyörületre szomjazott”.

Megjelenik az egyetlen kert, amely édeni benyomást kelt, mert itt zenék, mesék kelnek életre, amelynek eufóriája az angyalokig ér. És itt a siralom is, az elveszett gyerekkori évekért: „A Rózsa utcában / önmagad vagy”, ennek felmutatása, akár egy áldozat. S igen, ebben a folyamatban meg kell fogalmazni a „kert múlhatatlan dallamát”. Ám ezt az idillt is szétdúlja az idő: „őszi esték marása a gyerekkor arcvonásán”, s ebben a szétriadásban a városszéli angyalsereg is magára marad. A romlásban felidéződik a tavasz, a madaraknak nyújtott „kölyökkéz-fészek”, bár a „halál öröknaptára / orgonahullásban pörgeti lapjait”. A felnőttkorig ér ez a fájdalmas emlékidézés, amely már a téli hangulatot csalogatja az itt burjázó Örök Kertre. És „november hidegvágója alatt jön a hó”. Nincs más, „angyalokra várunk, szeretet-töredékre, végső menedékül”.

A halál, az elmúlás kísérti ezeket az emlékeket, Mohai bepólyálja, hihetetlen asszociációs rétegbe csomagolja az őrzendő pillanatokot. Magányos küzdelem ez, fellobbantott színfoltok kavalkádja, amelyben ott izzik az elhamvadó gyerekkor, s az eszmélkedés, a felnőtté válás kegyetlen, hideg tapasztalata.

A kegyetlen következmény is megfogalmazódik:

„Feladták a tél csomagját,
mindent ellep a fehér, mélyre süpped a
lábnyom. a madárfészkek halálélménye
kimerít.”

A továbblépés, *A Rózsai utcai árnyékrajzok* (Giuseppe Ungaretti verseinek első olvasásakor) már teljesen a gyermeki pillanatok, élményrögök, érzéki benyomások rögzítése; „Azt mondják / amikor a kakas kukorékolt/akkor születtem”... A halál a mulandóság hurkát dobja az újszülött nyakára, és az „éden gyümölcse hullani készül”: s nincs védelem: „az ólomkatona részegen / a mesébe száll.” Sajátos írott-érmek peregnék az időben, az éjszakai nyugalomát a „Vánkos üregében” sürgő tények fedezik, ebben a kozmikus éjben az idő „hátral a tegnapnak trappolva jár”.

Felidéződnek a megpróbáltatások. És megjelenik a rontást hozó idegen. Aki a torokra hozza a szorítást. Az „üvegolyónyi csillag” végigfut a láthatáron. Ám a szorításból nincs menekvés.

Így pusztulnak el a halálra ítélt lovak (Laudatio funebris), s így szenved a „koporsódeszkák iszonyatában” Tandori. Erre a mulandóságra ítélt vidékre „Isten lesütött szeme tekint”. És a „Bádog-hullám hideg aritmiája” veri a taktust.

A *Darázs idejében* – az újabb ciklusban – „a gyerekkori házsor ködben áll”, és a végzetes esemény: „Bátyám hazavitte a halált”. A *Panasztöredékek* érthetően lobbannak fel a lírikusból, mint a *Sebhely*, *Elvirágzás*, *Búcsúra készen*, *Eszmélés*, *Tegnapai fájdalomaink*, *Intő jel*. Az *Egyetlen éj*, *csillagfürtök* nyomasztó felismerése: „hozzánk a felejtés szól”. És a „csillagfürt rejtvényt”, Isten vívódását aligha tudjuk megfejteni.

„Az abbahagyott Éden letört ágak
között rekedt; utolsó feladatunk
a Nap árnyékpillanatára várni,
holott akkor semmi sem ismerős.”

Ezeket a csapongásokat mi zárhatja le? A gyermekszem-pillantások emléke. Mint vigasz, mint tapasz a feltépett sebekre. A gyermek nyelvét „törékeny neszek” értik, a gyermeknek az útszéli angyalserég a játszótársa, és a megnyugvás sem lehet másutt: „rózsaágyban, kavicsok ölén”. És

„Az évek
közönyében minden kép

emlék-szövedékké válik,
kerülőút olvaszt tegnapot”.

A kötet utolsó verse, a *Gyerekszem emléke IV.* a kitörölhetetlen „ajándéknyárral” zárja le a feltoluló képek rajzását. Ebben a közegben minden érhető volt, a

„Madárlátta kenyér hetedhét
határról mesélt, a jóból ki
nem fogyott, s csöndben körénk
telepedtek végleg az angyalok”.

S megérthetjük a költő lelkiállapotát: a „múlt lakhelye... maradék élet, / szüntelen hazatérés. Búcsúra készen.” Azt hiszem, Mohai versfűzére az örökös hazatérés, hazatalálás nosztalgija. A költő ebben a folyamatban leli fel önmagát.

Ha összegezni akarunk: széttartóbb mű született, mint a *Rózsa utca, retrospektív*. A mozaikos szerkezet, az árnyékként lebegő motívumok, a felmerülő és elsüllyedő emléktöredékek sajátos hálószerkezetet alkotnak, amelyek ezt a tovarebbenő, érzéki-gondolati fragmentumszövedéket próbálják egy tömbbe fogni. Nehéz követni a lírikus útját, belekinteni abba a gazdag, sokelemű, a létezés teljességét megmozgató kaleidoszkópba, amit felkínál nekünk. A *nyár szürete* egy álomszerű kirándulás a Mohai által kreált múltba, melynek megrázó bugyrai és magas röptéi vannak; küzdelem ez a haláltól körülkerített sors néhány menthető pillanataért. Gigantikus erőfeszítés visszavívni azt, amit az idő kiragadott a szerző gyámoltalan kezéből. Újra kihallani az „elrejtett szívdobbanást” a „gyöngyöző hársfák zenéjéből”. Talán ez a „nyár szürete”, ami megmarad a lélek örökkévalóságában.

(Prae Kiadó, 2019)

E számunkat nyomta és kötötte a Print 2000 Nyomda Kft.

print 2000

NYOMDA K E T K E C S K E M É T

6000 Kecskemét, Nyomda u. 8.

Tel.: +36 76 501 240; Fax: +36 76 501 249

E-mail: info@print2000.hu

www.print2000.hu

Folyóiratunk megjelenetését az Emberi Erőforrások Minisztériuma és

a Nemzeti Kulturális Alap támogatja.

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Nemzeti Kulturális Alap

Ára: 500,- Ft
(előfizetőknek 400,- Ft)

2021 OKTÓBER

forrás

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

nka

Nemzeti Kulturális Alap

ISSN 013-3056X

9 770133 056007

2 10 10